

Dopady společenských změn na krajinu českých zemí 1914-1918

Tento text neprošel jazykovou ani odbornou korekturou
Jeho veřejné šíření je nepřípustné

Válečné hospodářství

- Vláda vybavena diktátorskou mocí
- Budováno řízené hospodářství
- Opatření zasahovala přímo do průmyslové výroby a zemědělství
- V říjnu 1914 první rekvizice obilí a mouky
- Zrušena obilní a dovozní cla na řadu základních potravin (význam cel významně poklesl)

Válečné hospodářství

- Tendence k řízení hospodářství v zázemí zesílily v roce 1915 (vláda postupně zřizovala tzv. válečné ústředny a válečné průmyslové svazy, které se staly orgány řízeného hospodářství)
- Ústředny předkládaly iniciativně návrhy vládě
- Nejdůležitějšími ústřednami byl Obilní válečný ústav, ústředny pro cukr, lín, odvětví textil. průmyslu atd.
- V roce 1917 zřízena Meziministerská komise pro válečné a přechodové hospodářství za předsednictví ministra obchodu

Válečné hospodářství

- Vliv státu se projevoval i v získávání prostředků k vedení války
- Rakousko-uherská banka získávala peníze emisí veřejných státních půjček (první v květnu 1915, na podzim 1916 již pátá válečná půjčka)
- Značný důraz kladen na průmyslovou výrobu
- Vrcholu předválečné produkce dosaženo v roce 1913 (těžký průmysl, výroba železa, těžba uhlí a rud, strojírenství a chem. průmyslu)

Průmysl

- Vyhlídky průmyslu zničilo vypuknutí války
- Vedoucí prům. odvětví na Moravě a ve Slezsku vlnářství bylo zaskočeno , nebylo zásobeno surovinami pro svojí pravidelnou výrobu a vůbec nebylo připraveno na dlouhotrvající válku
- Vlnářství bylo zaměstnáno vojenskými dodávkami (nedostatek kvalifikovaných dělníků)
- Obdobně na tom bylo bavlnářství (Svitavsko) a lnářství (75-80% dovozu lnu z Ruska)
- Počátkem října 1914 byly objednávky na konfekční průmysl a výroba uniforem pro armádu dosáhla vrcholu

Průmysl

- Nejvíce postiženo bylo hedvábnictví (většina zboží k exportu zůstala ve skladech)
- Těžba kamenného uhlí poklesla (z Ostravska-Karvinska povoláno k armádě přes 20%, horníků, úředníků a dozorců)
- Výpadek se dotkl i těžby hnědého uhlí
- Nejdůležitější se stala zbrojní výroba, Vítkovické železárny jako zbrojní závod postaveny pod vojenský dozor, roku 1917 se počet zaměstnanců zvýšil na 25 000

Průmysl

- Ve strojírenství pokračovala neutěšená situace v roce 1914 jako následek roku 1913
- Strojírny odkázány na státní zakázky (parních strojů vyrobeno v brněnském komorním obvodu o 27 %, u vodních turbin, důlních strojů, cukrovarnictví taky snížení)
- Konjunktura výroby nákladních vagónů pro armádu)
- Rychlý rozvoj automobilového průmyslu
- Surový olej a benzín nedostatkové zboží pro soukromé osoby
- Poklesla výroba silnoproudých a slaboproudých motorů (2/3 dělnictva odňaty).

Průmysl

- V knihtiskárnách velký technický pokrok (řada periodik přestala vycházet, tiskly se pouze noviny)
- Potravinářský průmysl – vedla výroba sušeného mléka pro armádní zakázky, rostly odběry červeného vána
- Dovoz ječmene do Německa náhrada za Rusko
- V roce 1914 zvýšená daň za lín, spotřeba klesla o polovinu
- Výroba kanditů vázla a zatlačována výrobou čokolády a cukrovinek
- Nemožnost dovozu kakaa, lískových oříšků a mandlí již v roce 1914 výrobu ukončila

Průmysl

- Ve sklářství do války vše příznivě se vyvíjející, ztráta poloviny dělníků, vývoz zastaven
- Kožedělný průmysl dostal po vypuknutí války mimořádné vojenské objednávky (někde zastavena výroba, dělnictvo odvedeno na fronty)
- Rakousko-uherské rafinérky zpracovávaly pouze haličský zemní olej (září 1914 obsazeny ruskými vojsky)
- Brněnská komora konala statistická šetření pokles dělnictva v průmyslu ze 73 256 (před válkou) na 43 554 (srpen 1914)

Průmysl

- Zprávy živnostenských společenstev říkaly, že počet pomocníků a učňů v posledních měsících roku 1914 rostl
- Rok 1915 nepřinesl očekávanou rozsáhlou nezaměstnanost, ale naopak nedostatek pracovních míst
- V obvodu Olomoucké komory selektivní výběr ze 426 oslovených firem odpovědělo 252 – pokles mužů 25.7.1914 -103 237 a 19.9.1914 – 70 662

Průmysl

- Vlnářství plná zaměstnanost, export nemožný
- V dubnu 1916 vytvořen Válečný svaz vlnářského průmyslu, který rozdělával nejen suroviny ale i objednávky
- V roce 1917 pracoval brněnský vlnářský průmysl na vojenských artiklech, výroba civilního zboží zcela ustala
- Nařízení z února 1917 veškeré zpracování vlny vázalo na zvláštní povolení, které se udělovalo pro armádní dodávky a na dodávky pro ostatní státní účely

Zbrojní výroba

- V roce 1915 armádní zakázky pro strojírenské podniky (výroba munice a strojní zařízení pro podniky, které pracovaly pro armádu)
- Nedostatek pracovních sil, zdražení surovin, zabavení kovů pro válečné účely, nedostatek uhlí a vysoké dělnické mzdy
- Elektrotechnické továrny přeměněny na výrobu munice
- Továrny na smalt vyráběly ocelové helmy, minomety, námořní miny, granáty, zařízení do nemocnic a součástky do plynových masek

Výroba potravin a těžba

V roce 1917 pivovarnictví 25% mírové produkce, sladu 20%, bramborový škrob z 3 tis. vagonů pokles na 40 vagonů

Těžba uhlí – od roku 1915 již nasazeni zajatci
94 mil q (OKR) a Oslavany 4,2 mil q

■ Děkuji za pozornost